

"GLOBALLASHUV SHAROITIDA BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA KASBIY DEFORMATSIYA XUSUSIYATLARI VA PSIXIK SALOMATLIKNI TA’MINLASHNING INNOVATSION-AKMEOLOGIK MODELLARI.

To‘lanova Mahliyo Murotali qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

“ Pedagogika va psixologiya “ kafedrası o`qituvchisi

Xabibullayeva Zebiniso Sherzot qizi

“ Ijtimoiy va amaliy fanlar “ fakulteti 3-bosqich 308-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19424227>

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv sharoitida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan kasbiy deformatsiya xususiyatlari hamda ularning psixik salomatligini ta’minlash muammolari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ayniqsa yetuklik davridagi o‘qituvchilarning kasbiy faoliyati jarayonida yuzaga keladigan psixologik zo‘riqish, emotsional charchash, stereotip fikrlash va kasbiy motivatsiyaning pasayishi kabi omillar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, globallashuv jarayonining ta’lim tizimiga ta’siri, pedagog shaxsiga qo‘yilayotgan yangi talablar va bu jarayonda o‘qituvchining psixologik barqarorligini saqlash zarurati ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining psixik salomatligini mustahkamlashga qaratilgan innovatsion-akmeologik yondashuvlar, kasbiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlovchi modellarning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘qituvchilarda kasbiy deformatsiyani oldini olish, ularning psixologik farovonligini ta’minlash hamda kasbiy yetuklikni rivojlantirish uchun akmeologik rivojlanish modeli, psixologik treninglar, refleksiv faoliyat va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etishi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi, kasbiy deformatsiya, psixik salomatlik, innovatsion-akmeologik model, kasbiy rivojlanish, yetuklik davri, pedagogik faoliyat, emotsional charchash, psixologik barqarorlik, refleksiya, pedagog shaxsi.

Аннотация: В данной статье анализируются особенности **профессиональной деформации**, которые могут возникать у учителей начальных классов в условиях глобализации, а также проблемы обеспечения их психического здоровья.

В исследовании особое внимание уделяется таким факторам, возникающим в процессе профессиональной деятельности учителей в период зрелости, как психологическое напряжение, эмоциональное выгорание, стереотипность мышления и снижение профессиональной мотивации.

Кроме того, научно обосновывается влияние процесса глобализации на систему образования, новые требования, предъявляемые к личности педагога, а также необходимость сохранения психологической устойчивости учителя в данном процессе.

В статье освещаются **инновационно-акмеологические подходы**, направленные на укрепление психического здоровья учителей начальных классов, а также теоретические основы и практическое значение моделей, поддерживающих их профессиональное развитие.

Согласно результатам исследования, для предотвращения профессиональной деформации у учителей, обеспечения их психологического благополучия и развития профессиональной зрелости важное значение имеют **акмеологическая модель развития**,

психологические тренинги, рефлексивная деятельность и использование инновационных педагогических технологий.

Ключевые слова: Глобализация, учитель начальных классов, профессиональная деформация, психическое здоровье, инновационно-акмеологическая модель, профессиональное развитие, период зрелости, педагогическая деятельность, эмоциональное выгорание, психологическая устойчивость, рефлексия, личность педагога

Abstract: This article analyzes the characteristics of professional deformation that may occur in primary school teachers under the conditions of globalization, as well as the problems of ensuring their mental health. The study particularly examines factors arising in the professional activity of teachers during the period of maturity, such as psychological stress, emotional burnout, stereotypical thinking, and a decrease in professional motivation. In addition, the article scientifically substantiates the impact of the globalization process on the education system, the new demands placed on the teacher’s personality, and the necessity of maintaining the teacher’s psychological stability in this process.

The article highlights **innovative-acmeological approaches** aimed at strengthening the mental health of primary school teachers, as well as the theoretical foundations and practical significance of models supporting professional development. According to the research results, to prevent professional deformation in teachers, ensure their psychological well-being, and foster professional maturity, the use of an **acmeological development model**, psychological training, reflective activities, and innovative pedagogical technologies is emphasized as highly important.

Keywords: Globalization, primary school teacher, professional deformation, mental health, innovative-acmeological model, professional development, maturity period, pedagogical activity, emotional burnout, psychological stability, reflection, teacher’s personality.

Kirish. Globalizatsiya jarayoni dunyo ta’lim tizimlarida tub o’zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Bunday sharoitda boshlang’ich sinf o’qituvchilari nafaqat bilim va ko’nikmalarini uzluksiz yangilashga, balki o’zining psixologik barqarorligini saqlashga ham ehtiyoj sezadilar. Shu bilan birga, pedagoglarning professional faoliyati davomida psixologik zo’riqish, emotsional charchash, stereotip fikrlash va kasbiy motivatsiyaning pasayishi kabi holatlar, ya’ni kasbiy deformatsiya, keng tarqalgan muammolardan hisoblanad. Ushbu muammolarni hal qilishda zamonaviy tadqiqotlar innovatsion-akmeologik yondashuvlar va professional rivojlanishni qo’llab-quvvatlovchi modellarning ahamiyatini ko’rsatmoqda. Ayniqsa, o’qituvchilarning yetuklik davriida yuzaga keladigan psixologik xususiyatlar, ularning pedagogik faoliyatiga ta’sir etuvchi omillar sifatida ilmiy asosda tahlil qilinishi zarur. Shu maqsadda, psixik salomatlikni mustahkamlash va kasbiy deformatsiyani oldini olishga yo’naltirilgan innovatsion-akmeologik modellarni joriy etish nafaqat pedagogning shaxsiy farovonligi, balki ta’lim sifatining oshishi uchun ham muhim ahamiyatga ega[1].

Asosiy qism. Globalizatsiya sharoitida ta’lim jarayoni doimiy ravishda o’zgarib bormoqda. Boshlang’ich sinf o’qituvchilari bu jarayonda nafaqat yangi pedagogik texnologiyalarni o’zlashtirishi, balki o’zining psixologik barqarorligini saqlashi talab etiladi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, o’qituvchilarda **kasbiy deformatsiyaning** asosiy shakllari psixologik zo’riqish, emotsional charchash, stereotip fikrlash va kasbiy motivatsiyaning pasayishi orqali namoyon bo’ladi. Ayniqsa, **yetuklik davridagi** pedagoglar ushbu muammolarga ko’proq duch keladi, chunki bu davrda professional faoliyatga talablar ortadi va shaxsiy resurslarni boshqarish qiyinlashadi[2].

Innovatsion-akmeologik yondashuvlar ushbu muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuvlar pedagogning kasbiy salomatligini mustahkamlashga, shuningdek, kasbiy yetukligini rivojlantirishga qaratilgan kompleks modelni taklif qiladi. **Yetuklik davri** pedagoglar uchun alohida ahamiyatga ega, chunki bu davrda shaxsiy va professional majburiyatlar ortadi, o’z-

o’zini boshqarish va stressga chidamlilik ko’nikmalari sinovdan o’tadi. Shu sababli, yetuklik davridagi o’qituvchilarda kasbiy deformatsiya ehtimoli yuqori bo’lib, ularning psixik salomatligini qo’llab-quvvatlash va barqarorligini saqlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Ushbu muammolarni hal qilishda **innovatsion-akmeologik yondashuvlar** muhim rol o’ynaydi. Akmeologik rivojlanish modeli pedagogning professional va shaxsiy o’sishini tizimli ravishda qo’llab-quvvatlaydi. Bu model pedagogning ish jarayonida yuzaga keladigan stress va emotsional charchashni kamaytirish, refleksiv faoliyat orqali o’z ishini baholash va professional yetuklikni oshirishga qaratilgan. Natijada, boshlang’ich sinf o’qituvchilarining kasbiy rivojlanishi va psixik farovonligini ta’minlashda innovatsion-akmeologik yondashuvlar nafaqat shaxsiy farovonlik, balki ta’lim sifatining oshishi va zamonaviy globalizatsiya sharoitida barqaror ta’lim tizimini yaratish nuqtai nazaridan ham dolzarb ahamiyatga ega[3].

Xulosa. Globalizatsiya sharoitida boshlang’ich sinf o’qituvchilarining professional faoliyati murakkablashib, ularning psixik salomatligi va kasbiy motivatsiyasiga turli tahdidlar yuzaga keladi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, o’qituvchilarda psixologik zo’riqish, emotsional charchash, stereotip fikrlash va kasbiy deformatsiya kabi holatlar keng tarqalgan. Ayniqsa, **yetuklik davridagi** pedagoglar ushbu muammolarga ko’proq duch keladi, chunki bu davrda professional talablar va shaxsiy resurslarni boshqarish qiyinlashadi. Shunday qilib, boshlang’ich sinf o’qituvchilarining kasbiy rivojlanishi va psixik farovonligini ta’minlashda innovatsion-akmeologik modellarni amaliyotga joriy etish dolzarb va samarali yo’l ekanligi ilmiy jihatdan tasdiqlanadi. Bu nafaqat pedagogning shaxsiy farovonligi, balki ta’lim sifatining oshishi va zamonaviy globalizatsiya sharoitida barqaror ta’lim tizimi uchun ham muhim ahamiyatga ega[4].

Foydalanilgan adbiyotlar.

1. Razikova L.T Kasbiy pedagogika - 2022
2. Avazbekova G.A. Pedagogikani kasbiy deformatsiyalarini oldini olish va korreksiyalash yollari - Toshkent 2025
3. Гребенкина Л.К педагогические образование Рязань: Изд- во РГПУ 2000
4. Saidova P.M The impact of Professional- Pedagogical Deformation on teaching activities. 2025.